

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՔՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ե.

Ի տէր Ստեփանոս Նահապահ Սեբաստիոյ :

ԲՆԱ զգովքն ասեմ տէր Ստեփանոսին :
 Թագաւոր նստէր նա 'ի մէջ Սեբաստ քաղաքին .
 Եկին սուսերօք զվանքն պատեցին ,
 Որպէս 'ի հընումըն Հըրեայք զտէրն խաչեցին .
 Օ հանդերձըն հանին զնա մերկացուցին ,
 Սէրկ ու բոկիկ ու զլխիբաց զնա չարչարեցին :
 Օ այն դեղձան մազերն փունճ փունճ փետեցին ,
 Օ այն իւր ջախուջախ բազկըտիքն յերկաթ պնդեցին .
 Օ այն կամար ուներն տէր Ստեփանոսին
 Հանց զինչ որ քաշած էր կամար աւագ խորանին ,
 Օ այն ծովծով աչերն տէր Ստեփանոսին
 Հանց զինչ որ ջըրով աւազանն 'ի յեկեղեցին .
 Օ այն վարդ վառեցեալ կարմիր երեսունին
 Հանց զինչ նշխարքն ու բաժակն 'ի սուրբ սեղանին .
 Օ այն մաքուր բերանն տէր Ստեփանոսին ,
 Բոամունքն 'ի միջին շարած էր զետ մարգարտին :
 Իւր բոլոր լեզուէն կանգնէր 'ի բեմին
 Կարդալով պատմէր ըզբան աւետարանին :
 Դաշն եղեալ ըզսուրն քաշեցին .
 Բսէ . Դուք տըւէք զպատասխան այն ծածկագիտին :
 Հեղեցին զարիւն տէր Ստեփանոսին :
 Յայնժամ սար ու ձոր վայ կանչեց իւր ըսպանողին :
 Իւր հօրն ասացին կուգայ քո որդին ,
 Ըրեկ ու սրբէ զքրտինքըն ճակտին լերեսին :
 Իւր հարն էր նստեր դէմ ճանապարհին
 Գիտէր թէ կուգայ կարդալով իւր պարոն որդին :
 Յայն առաւօտին սև չորեքշաբաթին
 Բերին արիւնով ըզգըրլուն 'ի գոգն ընկեցին :
 Ի ըցաւ արիւնով իւր սիրտն 'ի փորին
 Ի այր ողորմագին ու զընէր զերեսն երեսին :
 Սայրն եկեալ տեսաւ զորդին յայն հալին ,
 Սալտայի ու խէվ դարձաւ 'ի յանվայր վայրին :
 Նաղիկ էր քաղքին մանուշակ երկրին ,
 Հանցեղ զինչ կու փայլէր այն կարմիր մորուսն յերեսին .
 Թառմեցաւ ծաղիկ վարդն 'ի յիւր թըփին ,
 Կարմիր ու ճերմակ երեսունին դարձաւ 'ի դեղին :
 Կայր տարեկուսած սաղմոսն յատենին ,
 Օ իւր գրեանքն ամէն կուտեցին յեկեղեցին :
 Ի յոսն երկնային քառաթև խաչին
 Յերկնից 'ի վայր ճառագայթեաց սուրբ գերեզմանին :

Իսկ Ստեփանոս նահատակին վարքը Յիշատակարանաց մէջ այսպէս կը պատմուի : 1387^{ին} ատենները Լէսկթիմուրի զէպ'ի Հայաստան յարձըկած ժամանակը Պուրնահատին անունով մէկը ապրտամբեցաւ Սեբաստիոյ ամիրայետէն ու զանիկայ սպաննելով՝ ինքը տեղը անցաւ . բայց զօրքը անոր ըրած բռնութիւնները տեսնելով ծածուկ խորհուրդ ըրին զինքը սպաննելու . երբոր ապրտամբութիւն խորհուրդը իմացուեցաւ , քանի մը քսու մարդիկ Սեբաստիոյ Ստեփանոս եպիսկոպոսին վրայ ալ ամբաստանութիւն ըրին՝ իբր թէ ինքն ալ ապրտամբաց կամակից ու խորհրդակից է : Պուրհանատին աս բանս լսելով մէկէն բռնեց Ստեփանոսը իր երկու կրօնաւոր ընկերներովը ու սկսաւ նեղել որ հաւատքնին ուրանան : Երբոր անոնք մտիկ չըրին՝ հրամմեց որ զլուխնին կըտրեն : Դասհիճը Ստեփանոսի վզին քանի մը անգամ զարկաւ , բայց չկրցաւ կտրել . սուրբը երկինք նայելով երբոր բարձր ձայնով աղօթք կ'ընէր , ամիրան բարկանալով հրամմեց որ բերանը պատրուտեն ու աս սոսկալի տանջանքին մէջ հոգին աւանդեց : Արջը հաւատացեալք մարմինը ծածուկ գողցան ու պատուով թաղեցին :

Իսկ սրտաշարժ պատմութեան վրայ շինուած է հոս դրած երգերնիս որ մեր ճանչցած հայկական բանաստեղծութեանց մէջ աննմաններէն մէկը կը սեպենք , և օտարաց հետ ալ բաղդատելու ըլլանք՝ կ'իմանամք որ հին ըզգայուն բանաստեղծական զուրցուածքը ասկէ շատ անդին չերթար . եբրայական և արևելեան քնարներուն հոգին խառնած է ասոր մէջ , և հնութեան կերպ մը առած : Իրաւ է որ զգացմունքը և սիրտն է վարպետ և ոչ արուեստը : Եղուն պարզ և ռամկական ալ ըլլալով շատ տեղ , զուրցուածքը միշտ ազդու , և միտքը շատ տեղ սքանչելի : Երբեք թէ աս հոգեզարդ նահատակին միաբան աշկերտներէն մէկը զուրցած ըլլայ աս տաղս , որ գիտէ եղեր քերթութիւնն ալ . որուն վկայ

է շէնքն ալ , երկայն և կարճ տողերով հիւսած , որ քիչ կը գտնուի մեր բանաստեղծութեանց մէջ :

Շատ սքանչելի է իր համառօտութիւնը . առջի տողն է բոլոր յառաջաբանը . երկրորդ տողը Ստեփանոսին պատմութիւնը , որով կ'իմացնէ թէ ինչ մեծարանք ունէր Սեբաստիոյ մէջ . ու մէկէն կ'անցնի ողորմելի դիպուածը պատմելու , ու կարծես թէ տեսցնել կուտայ թէ ինչպէս յանկարծ եկին սոսեքօս զլանքն պապեցին : Ինչուան ութութեան երրորդ տողը կը նկարագրէ նահատակին տեսքը , որուն համար յիշատակարանք ալ կ'ըսեն թէ շատ փառատեսիլ էր և զուարթերես . նկարագրութիւնը արևելեան ոճով և Հայոց եկեղեցական զգացմամբքը հիւսուած ըլլալը յայտնի կ'երևնայ :

Դաշն եդեալ ըլսողն քաջեցին . աս տողս և վարի իրեք տողերը՝ դարձեալ ամէնը մէյմէկ մասն են պատմութեան , և շատ ազդու ու խոր տպաւորութիւն ընել կուտան Ստեփանոսին ըսած կարճ խօսքը երկրորդ տողին մէջ , Դաս ուրախ և այլն . և չորրորդը՝ Յայնժամ սորոքի վայ կանչեց իւր ըսպանողին :

Տօրը իմաց տալը այնպիսի ներհան բացատրութեամբ , նոյն գործքով ետեւի զգացած ցաւին մեծութիւնը իմացնելու համար է . իսկ Տօրը այն սև չորեքշաբաթի առաւօտը նստած սպասելը՝ կը յիշեցնէ Սիսարային մօրը հոգով սպասելը իր որդւոյն որ պատերազմի զացեր էր . այն Պարոնին կարգացած երգն ալ՝ անոր բերելու յաղթանակները . իսկ արիւնոտ գլուխը . — Սիսարայի կապոյտ երանգները . « Սայրն » Սիսարայ հայեցեալ գէտ ակն ունէր » ի վանդակապատ պատուհանէն . ընդէր յետնեցան կառք նորա ի գալոյ . . . և եգել զաղիս նորա : Կապոյտ երանգոյն Սիսարայ կապոյտ երանգոյն » գոյնագոյն նկարուց . . այն էր պարանոյին նորա կապոյտ » :

Տօրը սիրտն որ տրամութեամբ կը

հալի արիւն կը դառնայ 'ի փորին' հապա մօրը կսկիծը ինչ պիտի ըլլար. հոս է նկարագրութեան դժուարութիւնը, հոս է արուեստը. վարպետ պատկերահանի մը համար կը պատմեն, թէ տրիւրական պատկեր մը քաշեց, ընտանեաց ամէն մէկ անձին մէյմէկ կերպ մէկմէկէ սաստիկ տրտմութեւ դէմքեր տուաւ, բայց երբոր եկաւ անոր որ ամենէն աւելի տրտում պիտի ըլլար, ճարը հատաւ, վրձինը կապուեցաւ, ու այն անձին երեսը քօղապատ նկարեց, նոր վարպետութեամբ չիկրցած վարպետութիւնը ծածկելով: Իսկ հոս հայկական քնարը որ չիկրնար ան սուտ քօղը բանեցնել, մօրը կիրքը կը սաստկացնէ խելքը կորսնցնել ու թափառել տալով ինքնիրմէն դուրս ելած այն իշխայր վայրին մէջ, որ շատ աւելի զօրաւոր

կիրք և բացատրութիւն է, քան թէ ըսել մարեցաւ ընկաւ:

Եւ ատ սրտառու գիմանութիւն է սաղմոսին հարեկուած մնալը ատենին մէջ, այսինքն եկեղեցւոյ դասին, և գրքերուն հոն կուտեղը առանց կարդացուելու՝ կը յիշեցնէ մարգարէին ըսածը, « Ի մէջ ուռեաց նոցա կախեցաք », զկտակարանս մեր . . . զիսրդ երգես, ցուք զօրհնութիւնս տեառն յերկիր, օտար: Եւ երջաբանն ալ յառաջաբանին և պատմութեան ոճին պէս համառօտ: Երգիչը իր սրտէն անցած սուրը կը զարնէ ընթերցողին սիրտը առանց կրկնելու և շարժելու, կը թողու որ ցաւը ինքն իրեն բանի: Խորունկ զգացմունքներ շատ հեղ այսպէս կարճախօս կ'ըլլան:

ԲԱՅՑ Իմ սրտին հետ այս քնարիս առած ոլոր
Հայաստանի ցուրտ սարերուն կանչէ բոլոր,
Երբ զիմ նախնեաց հրեղէն երգերն դուրս տի տայք,
Իմ մանաւանդ երբ տի մտառէք զանոնք ով Հայք:

ՆԱՀԱՊԵՏ

ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ղափոններու վրայ տեղեկութիւն:

ԸՄԻՈՅ հին ազգերէն մէկը սեպուած էն նաև Ղափոնները կամ Յաբոնացիք, որ Չինուամաչինի դրացի են: Իրենց երկիրը որ երկայնութեան 126° 30' և 148°, ու լայնութեան 29° 47' ու 44° աստիճաններուն մէջ կ'իյնայ, այլ և այլ մեծամեծ կղզիներէ ձևացած է, որոնց մէջ 13,000 քաղաք կայ կ'ըսեն և շատ գիւղաքաղաք ու գեղ. բնակչաց թիւն ալ 25 միլիոնի կը հանեն աշխարհագիրք: Կղզիներուն մէջ ամենէն երևելին է Ղափոն, որուն անունովը տեղացիք բոլոր երկրին Ղափոն կ'ըսեն, ու Ղափոն անունը իրենց անծանօթ է: Ինծամեծ գետեր և բարձր

լեռներ ալ կայ Ղափոնի մէջ, որոնց մէջ ամենէն երևելին է Սպիտակ լեռը՝ կամ իրենց լեզուով Ֆերաճայա ըսուածը, վրայի մշտնջենաւոր ձիւներուն համար. Գուսիմոյամա լեռն ալ մեծ հրաբուխ մը ունի, որ գրեթէ միշտ կը միայ ու երբեմն երբեմն ահաւոր գետնաշարժներով բոլոր կղզին կը դողացնէ: () Գը ընդհանրապէս առողջարար ու բարեխառն է, թէպէտ ձմեռը սաստիկ ցուրտ ու անառն ալ չարաչար տաք կ'ըլլայ երբեմն:

Հանքի կողմանէ Ղափոնի երկիրը շատ հարուստ է. առատ է ոսկին, արծաթը ու գոհարները: Երբեք փողոյ վենետիկեցի երևելի ճանապարհօրդը կը պատմէ թէ Ղափոնի թաղաւորը ընդարձակ պալատ մը ունի եղեր ու մէջը